

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1939 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående sambandet mellan mödrahjälp och fattigvård.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 47, vilken behandlats av andra lagutskottet, har fru *Rönn-Christiansson m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till nästa års riksdag angående förtydligande bestämmelser i fattigvårdslagen med syfte att erhållen mödrahjälp ej får innebära minskning eller indragning av fattigvårdsunderstöd.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser om mödrahjälp återfinnas i förordningen den 11 juni 1937 i detta ämne. Enligt denna förordning må kvinna, som i anledning av havandeskap eller barnsbörd är i uppenbart behov av understöd, där ej i förordningen annorlunda stadgas, tillerkännas mödrahjälp av statsmedel. Mödrahjälp lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, i en eller flera poster, dock högst till ett sammanlagt värde av trehundra kronor. Då anledning därtill finnes, må mödrahjälp helt eller delvis lämnas såsom räntefritt lån. Mödrahjälp må ej avse tid, som infaller senare än sex månader efter nedkomsten (1 §). Mödrahjälp må icke lämnas bland annat till kvinna, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning (2 §). För behandling av frågor rörande mödrahjälp skall i varje landstingsområde och i varje stad, som icke deltagar i landsting, finnas en nämnd (mödrahjälpnämnd), bestående av en ordförande och två ledamöter (3 §). Ansökan om mödrahjälp skall ingivas till barnavårdsnämnden i den kommun, där kvinnan vistas (4 §). Det åligger barnavårdsnämnden att snarast möjligt till mödrahjälpnämnden i orten avgiva yttrande över ansökan samt därvid översända handlingarna i ärendet och, om skiljaktiga meningar förekommit, utdrag av protokollet. Tillstyrkan av mödrahjälp skall tillika innefatta förslag till lämpliga hjälpåtgärder (5 §). Sedan handlingarna inkommit till mödrahjälpnämnden, beslutar nämnden i ärendet. I beslut, varigenom mödrahjälp beviljas, skall angivas vilka huvudsakliga behov hjälpen avser att täcka (6 §).

Förordningen om mödrahjälp grundar sig på ett av *befolkningsskmissionen* år 1936 avgivet betänkande (statens off. utredn. 1936: 15). I betänkandet berörde kommissionen frågan om förhållandet mellan mödrahjälp och fattigvård. Kommissionen anförde därom bland annat följande:

Upphovet till den ekonomiska nödsituation, vilken skulle medföra möjlighet att erhålla mödrahjälp, skulle enligt kommissionens allmänna motivering vara att söka i havandeskap och barnsbörd. Givetvis kan emellertid i samband med havandeskap och barnsbörd förekomma ett ekonomiskt nödläge, som icke alls eller endast delvis har sin grund i själva havandeskapet eller barnsboriden. En ensamstående kvinna, som kommit i grossess, har exempelvis redan under tiden före havandeskapet åtnjutit understöd från fattigvården till följd av oförmåga att tillfredsställande försörja sig, och samma oförmåga består under den tid, varunder hon enligt kommissionens förslag skulle äga åtnjuta mödrahjälp. I ett dylikt fall härrör tydligen hjälpbehovet under nämnda tid antingen icke alls eller, om hjälpbehovet ökat, endast till den del, som motsvarar ökningen, från havandeskapet och barnsboriden. I övrigt har behovet sin grund i samma omständighet, som föranledde fattigvårdsunderstöd redan före havandeskapet. Det torde vara uppenbart, att i praktiken avsevärda svårigheter kunna uppstå för en uppdelning av understödsbehovet, allt eftersom det härrör av havandeskapet och barnsboriden eller av andra omständigheter. Främst med hänsyn härtill synes lämpligt, att under den tid, mödrahjälp utgår, denna skall täcka kvinnans *hela* understödsbehov, sålunda utan avseende vid huruvida detta endast delvis har sin grund i havandeskapet och barnsboriden. Härigenom komma mödrahjälp och fattigvård aldrig att kunna utgå samtidigt till en och samma kvinna.

Erinras bör om en situation, som kan inträffa, om kvinnan är gift och sammanlever med sin man. Familjen åtnjuter i sin helhet fattigvårdsunderstöd på grund av att mannen är sjuk. Hustrun råkar i grossess och kommer i åtnjutande av mödrahjälp. Denna skall då enligt vad ovan anförts täcka hela hennes understödsbehov men givetvis icke övriga familjemedlemmars. Härav följer, att fattigvården kan minska sitt understöd till att allenast avse mannen och i förekommande fall barnen. Hustrun kommer sålunda att åtnjuta mödrahjälp och de övriga familjemedlemmarna fattigvård. Någon olägenhet av en sådan kombination av understödsformerna torde dock icke behöva möta.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, anförde i proposition nr 38 till 1937 års riksdag angående förslaget till mödrahjälp bland annat följande:

Såsom av det sagda framgår, skulle härigenom tillgodoses ett hjälpbehov, som för närvarande i huvudsak fylles av fattigvården. Det är under dessa förhållanden av vikt att söka uppdraga en så markerad gräns som möjligt de båda hjälpformerna emellan. Kommissionen har beaktat detta önskemål på det sättet, att från rätt till mödrahjälp undantagits allenast kvinnor, som av fattigvården omhändertagits för varaktig försörjning, men däremot icke sådana, vilka själva eller jämte sin familj åtnjuta fattigvård i annan form. Det har vidare föreslagits, att, så snart förutsättning i något fall föreligger för beviljande av mödrahjälp, denna skall givas sådan storlek, att den täc-

ker kvinnans hela understödsbehov, även om detta icke skulle kunna anses i sin helhet vara förorsakat av havandeskap eller barnsbörd. Fattigvård och mödrahjälp skulle sålunda aldrig kunna utgå samtidigt till samma kvinna. Säkerligen kommer en dylik gränsdragning i vissa fall att erbjuda svårigheter vid tillämpningen. Särskilt befarar jag, att detta skall bliva fallet, då det gäller att i hemmet hjälpa en kvinna, vars familj redan åtnjuter fattigvård. Jag har därför övervägt en sådan ordning, att från rätt till mödrahjälp skulle undantagas samtliga kvinnor, som i en eller annan form redan av annan anledning än havandeskap eller barnsbörd åtnjöte fattigvård. Därigenom skulle otvivelaktigt undgås den risk, som med kommissionens förslag föreligger, för att kommunerna till vinnande av lättnad i fattigvårdsutgifterna i alltför stor utsträckning skola söka bereda sina barnaföderskor mödrahjälp. Emellertid skulle en dylik begränsning innebära, att mödrarna uppdelades i två kategorier, vilkas hjälpbehov tillgodosåges efter principiellt skilda linjer — en grupp med mödrahjälp, en annan med fattigvård — samt att de sämst ställda mödrarna berövades de förmåner, som mödrahjälpen kan innebära. Jag anser mig därför icke kunna förorda en dylik lösning utan ansluter mig till kommissionens förslag. Vid tillämpningen på de enskilda fallen bör det emellertid vara vederbörande hjälporgan angeläget att tillse, att missbruk av mödrahjälpen av nyss antydd innebörd undgås.

Andra lagutskottet lämnade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 38 departementschefens ifrågavarande uttalande utan erinran.

På kallelse av socialstyrelsen *ägde i oktober 1938 en konferens rum i Stockholm* mellan representanter för mödrahjälpnsämnderna i riket. Ändamålet med konferensen var att söka åstadkomma större enhetlighet vid behandling av ansökningar om mödrahjälp. En redogörelse för konferensen finnes intagen i Sociala meddelanden årg. 1938 sid. 763—766. Vid konferensen blev jämväl frågan om sambandet mellan mödrahjälp och fattigvård föremål för överläggning. Förenämnda redogörelse innehåller därom följande:

Även frågan om mödrahjälpen i dess relation till andra hjälpformer blev föremål för en ingående överläggning vid konferensen. Särskilt blev den under förarbetena till förordningen fastslagna principen, att mödrahjälp och fattigvård inte borde utgå samtidigt till samma kvinna, föremål för kritik. Det anmärktes från flera håll, att ett strikt iakttagande av sagda princip minskade mödrahjälpens effektivitet och väsentligen endast innebar en överflyttning från kommunen till staten av utgifterna för vederbörande kvinnas försörjning. Medan det stora flertalet mödrahjälpnsämnder böjt sig för vad man uppfattat som statsmakternas direktiv i denna punkt, visade det sig att några nämnder resolut frångått detsamma och såsom villkor för beviljande av mödrahjälp uppställt att förut utgående fattigvårdsunderstöd icke finge indragas eller minskas.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 december 1938 har *socialstyrelsen* — efter att hava berört departementschefens ovannämnda yttrande angående svårigheterna vid tillämpningen av en gränsdragning mellan fattigvård och mödrahjälp — anfört följande:

Vid den konferens, som under sistlidne oktober månad hölls i Stockholm mellan socialstyrelsen och representanter för rikets samtliga mödrahjälp-nämnder blev bland annat frågan om mödrahjälps förhållande till övriga offentliga hjälpformer och då särskilt fattigvården föremål för överläggning. Därvid framkom, att de av departementschefen befarade svårigheterna allmänt gjort sig kännbara. Även framhölls från flera håll, att denna gränsdragning, om den strikt upprätthölles, komme att försätta de mödrar, som vid tiden för sökande av mödrahjälp åtnjöte fattigvård, i en sämre ställning än andra och i åtskilliga fall minska mödrahjälp-nämndernas möjligheter att bringa en fullt effektiv hjälp. De försök, som inom de olika mödrahjälp-nämnderna gjorts i syfte att övervinna de till följd av gränsdragningen uppkomna svårigheterna, hade lett till en för olika mödrahjälp-områden i hög grad skiftande praxis.

Socialstyrelsen vitsordade för sin del, att den i förutnämnda proposition förordade gränsdragningen mellan mödrahjälp och fattigvård medfört svårigheter och olägenheter av anmärkt beskaffenhet och sålunda icke syntes ändamålsenlig. Styrelsen hemställde därför, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att möjliggöra en sådan tillämpning av mödrahjälp-förordningen, att mödrahjälp till kvinna må kunna utgå jämsides med fattigvård till henne.

Med anledning av socialstyrelsens ifrågavarande skrivelse har statsrådet och chefen för socialdepartementet under femte huvudtiteln i årets statsverksproposition (punkt 13) gjort följande uttalande:

I anledning av socialstyrelsens nyssberörda framställning rörande sambandet mellan mödrahjälp och fattigvård vill jag till en början erinra, att min företrädare i ämbetet i sitt anförande till statsrådsprotokollet vid avlåtande av proposition nr 38 till 1937 års riksdag förutsåg, att en markerad gränsdragning mellan fattigvård och mödrahjälp skulle komma att erbjuda betydande svårigheter vid tillämpningen. Då det nu upplyses, att de befarade svårigheterna framträtt och då dessa enligt vunna erfarenheter torde kunna undgås genom att mödrahjälp i vissa fall finge utgå samtidigt med fattigvård, anser jag mig böra framhålla, att enär mödrahjälp-förordningen allenast beträffande kvinnor, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning, stadgar förbud mot den av socialstyrelsen föreslagna anordningen, anledning saknas att för de angivna svårigheternas undanröjande vidtaga någon förändring i de meddelade föreskrifterna.

Statsutskottet har i sitt av riksdagen i förevarande del godkända utlåtande nr 5 lämnat departementschefens ifrågavarande yttrande utan erinran.

I detta sammanhang må slutligen omnämnas, att chefen för socialdepartementet den 3 januari 1938 efter Kungl. Maj:ts bemyndigande utsett en kommitté, *socialvårdskommittén*, med uppdrag att verkställa en allmän översyn av socialvården. I direktiven för kommittén har framhållits såsom två av dess huvuduppgifter samordnande i görlig mån av socialvårdens olika grenar samt omprövning av socialvårdsutgifternas fördelning mellan stat och kommun.

Det i föreliggande motion upptagna spørsmålet om sambandet mellan mödrahjälp och fattigvård har alltsedan mödrahjälpens införande varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. I sitt betänkande angående moderskapspenning och mödrahjälp uttalade befolkningskommissionen, att mödrahjälpen vore avsedd att täcka vederbörandes hela hjälpbehov, varför mödrahjälp och fattigvård icke kunde utgå samtidigt till en och samma kvinna. Detta uttalande biträdades av föredragande departementschefen. Häremot gjorde riksdagen icke någon erinran. Den sålunda tänkta gränsdragningen har i tillämpningen visat sig medföra avsevärda svårigheter. Sedan riksdagen lämnat det i förestående redogörelse omförmälda, av departementschefen i årets statsverksproposition gjorda uttalandet utan erinran, synes emellertid hinder icke vidare föreligga att, då särskilda skäl därtill föranleda, låta mödrahjälp utgå samtidigt med fattigvård, som icke innebär stadigvarande försörjning. Därigenom torde möjlighet hava beretts att med nu bestående hjälpformer lämna en kvinna det bistånd i förevarande hänseende, som i varje enskilt fall kan vara erforderligt. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang erinra om det åt socialvårdskommittén lämnade uppdraget. Enligt de kommittén givna direktiven skall det utgöra en av dess huvuduppgifter att till granskning upptaga frågan om samordnande i görlig mån av socialvårdens olika grenar.

I den föreliggande motionen yrkas, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag angående förtydligande bestämmelser i fattigvårdslagen i syfte att erhållen mödrahjälp icke får medföra minskning eller indragning av utgående fattigvårdsunderstöd. Enligt utskottets mening skulle en sådan reglering av förhållandet mellan ifrågavarande hjälpformer komma att innebära ett avsteg från grundsatsen om behovsprövning såsom villkor för erhållande av fattigvård.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet icke funnit skäl föreligga för riksdagen att i anledning av motionen göra någon framställning till Kungl. Maj:t. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 maj 1939.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Hagman*, *Löfvander*, *Linnér*, *Sten*, *Wistrand*, *Näslund** och *Nils Svensson**;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Hage*, *Olovson* i Västerås, *Skoglund**, *Pettersson* i Hällbacken*, *Hallagård**, fru *Nordgren* och herr *von Seth**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

